

hogyan az eleve adott „célok művészi-
leg is mind inkorporálhatók és legi-
timek lehetnek”.

A könyv röviden fel-
vázolja a Winckelmann-
receptió azon irányait,
amelyeket maga nem te-
kint vizsgálódása tárgyá-
nak: így a forradalmi, a
konzervatív klasszicista és
a nemzeti (szocialista) ol-
vasatokat. Radnóti kísér-
letet tesz annak a „szo-
rongató kérdésnek” a megválaszo-
lására is, hogyan lehet a művészeti
képződményeket Nietzsche nyomán
az élet számára is jelentéssel tenni.
A felvilágosodás azon dialektikájá-
nak belátása azonban hiányzik az el-
végzett munkából, hogy Nietzsche
Winckelmann-kritikája *A tragédia
születésében* – miszerint görög-
képe az *apollóni* nevében elfojtotta
az egész preszókratikus, *dionüszoszi*
hagyományt – valójában éppúgy ki-
sajátíthatóvá tette Winckelmann-
t, mint Nietzschét a Harmadik Birodalom
kulturpolitikája számára. Hork-
heimer és Adorno éles szemmel lát-
ták meg, hogy a náciizmus nem az
európai felvilágosodás megcsúfolása,
hanem annak logikus következmé-
nye volt. Radnóti is írja persze, hogy
a címszereplő 20. századi olvasása a
„nemzetiszocialista reneszánszáig ter-
jed [...] noha a Winckelmann-
t alig-
ha olvasó Leni Riefensthal fasiszta
testkultuszának winckelmannianus
eredete még feldolgozásra vár”.

A műalkotás szemmel való látá-
sáról (*autopszia*) szóló fejezet érdekes,
de legalább ilyen érdekes
lett volna annak tárgyalá-
sa, hogy a 18. század végén
a tapintás érzékszervét is
bevonták a szobrok be-
fogadásának folyamatába.
A könyvet záró *Exkurzus*
(Schillerről és Kazinczy-
ról) szép és jó – de a fel-
világosodás bája diszkrét.
A *Főjj és láss!* figyelemre-
méltó megfigyelése az az összefüggés,
amelyet Foucault filozófiája teremt
meg az *Identifikáció* és a *Kulturális
tér* fejezetei között: Winckelmann
számára a görögség a vágy szabad-
ságát jelentette, de e nemlétező tér
helyett egy heterotóp térben, Rómá-
ban keresett otthont, mely otthoná-
vá nem, csak a „végtelen felhalmo-
zódás idő-heterotópiájává változott”
számára.

BENKŐ KRISZTIÁN

(*Atlantisz Kiadó, Budapest, 2010,*
572 oldal, 3595 Ft)

THOMAS HYLLAND ERIKSEN:
A pillanat zsarnoksága
Gyors és lassuló idő az
információs társadalomban

Vajon miért nem érünk sohasem a
dolgunk végére? Hiába próbáljuk egy
teendőinket felsoroló listával átkor-

mányozni magunkat hétköznapjainkon, a rendelkezésünkre álló idő mindig éppen kevés ahhoz, hogy kényelmesen és körültekintően végezzük el feladatainkat. Talán túl sokat bambulunk és pepecselünk – mondjuk az internetet böngészve – anélkül, hogy bármilyen kézzel fogható eredményt elérnénk, vagy inkább, túlbecsülve képességeinket és lehetőségeinket, egyszerűen csak túlvállaljuk magunkat? Egyik megközelítés sem áll távol az igazságtól.

Thomas Hylland Eriksen norvég szociálintropológus, aki eddig elsősorban a nacionalista mozgalmak működésével foglalkozott, probléma-érzékeny esszéjében arra vállalkozik, hogy az információ korában élő ember számára egyre nyomasztóbb időhiány okait felkutassa. A kérdésfeltevés új, de a téma sem régi: az információs technológiai forradalom mindent elsöprő hullámai minket is elsodortak, és a lehető legradikálisabban változtatták meg a világtapasztalásunkat. Radikálisabban, mint a gőzgép. Valóságészlelésünk már olyan, rajtunk kívüli „érzékszervektől” függ, mint a mobiltelefon, a világháló vagy a kábeltevé.

Eriksen jelen kötetében nagy figyelmet szentel annak, hogy felvázolja az emberi gondolkodás egyre absztraktabbá válásának folyamatát

az információ áramoltatásának rövid történetén keresztül, de úgy tűnik, hogy ezzel nem jut új következtetésre. Minden sebesség hatványozódik a célba juttatandó információ mennyiségével egy időben, miközben a befogadók száma már nem tud olyan mértékben nőni, mint az analfabetizmus felszámolásának időszakában. Nincsenek már lakatlan szigetek.

Ugyanakkor érdekes csapás-irányt jelöl ki Eriksen, amikor az emberi elme működését vizsgálja a számítógépes szövegszerkesztés kapcsán. Pofonegyszerű az ötlet, de igaz: korábban a szövegalkotó ember lineárisan gondolkodott, hiszen szövegét is így kellett felépítenie. Előre átgondolta szavait, tudván, hogy nem hibázhat. Ezzel szemben ma az író ember készül a szövegében ugrálva, hálózatosan alkot, fittyet hányva a szövegek logikájára, kiteve gondolatait a töredezettségnek, a csapongásnak.

Imponáló, ahogyan Eriksen saját életéből vett példákkal igyekszik felidézni bennünk a nem elégséges mennyiségű idő miatt érzett szorongást, kezdve onnan, hogyan tölti el a könyv írásának idején egy napját, egészen addig, hogy milyenek írta le személyes feljegyzéseiben egy nyolc évvel korábbi tipikus napját. Nem sok különbséget láthatunk a kettő között, hacsak annyit

nem, hogy napjainkban több információs inger befogadásával kell megküzdeni ugyanannyi idő alatt. Írásának másik frusztráló kérdése éppen erre vonatkozik: hogy lehet, hogy a technológiai fejlődés, amelynek elvileg az a célja, hogy könnyebb, gyorsabb és hatékonyabb legyen az életünk, nem tehermentesített minket, sőt egyenesen a nyakunkba zúdította a világot?

A kizökkent idővel együtt jár, hogy a mindennapok Hamletjének szembesülnie kell azzal, hogy az időtér tengelyek különös egymásba oszcillálásával az értékes és az értéktelen is szükségképpen egymásba tűnik, és az e két pólus közötti határ végleg elmosódik. Eriksen azonban nem értke, hanem megáll a probléma katalogizálásánál, pedig olyan időben előtte alkotó szerzőkre is többször hivatkozik, akik a jelenségek gyökeréig próbáltak leásni, például Jean Baudrillard-ra vagy Paul Virilióra. E könyv ezért nem lehet más, mint figyelemfelkeltő bevezető a hasonló irányú reflexióra vágyóknak, annál is inkább, mivel Eriksen eredeti műve 2003-ban jelent meg, és azóta rengeteg minden történt. Talán éppen ez a legironikusabb a könyv kapcsán: amint megjelent, már el is évült. E jelenséggel maga a szerző is tisztában van, miközben rámutat arra, hogy az információ tengerében fuldokolva minden újabb és újabb keletkező információ a vertikális felhalmozódás áldozatává válik.

Valahogy így lesz egy, a jelenkort vizsgáló könyv végsősoron olyanná, mint a tegnapi hírlap.

ZSOLNAI GYÖRGY

(Fordította Vaskó Ildikó,
L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2009,
242 oldal, 2200 Ft)

**KOLLÁR JÓZSEF –
KOLLÁRNÉ DÉRI KRISZTINA:**
Vízen járni
A válságkezelés filozófiája

Vajon mi nehezebb: vízen járni vagy a hétköznapi ember számára érthetővé, mi több, hasznosíthatóvá tenni a kortárs filozófia elméleteit? Kollár József és Kollárné Déri Krisztina szerint ha nagyon akarjuk, egyik sem lehetetlen. Míg a nagyközönséghez eljutó bölcséleti-életvezetési irodalom alapját többnyire a keleti filozófiák biztosítják (rosszabb esetben ezek felhígított keveréke), addig a kötet szerzőpárosa a nyugati, „akadémikus” filozófia nagy címleteit kísérli meg a gyakorlat aprópénzére váltani.

E kísérlet kereteit a vállalati szférában járatosabbak számára ismerős *coaching* gyakorlata biztosítja. A coach afféle lelki vezetőként vagy még inkább mentális személyi edzőként egyénre szabott tanácsadással szolgál, elsősorban válsághelyzetekben. A coaching a pszichológiához